

Г. Връзки и влияния

Г1. Влияние на официалното византийско изкуство:

- а) комниновско – върху традиционната тенденция;
- б) съвременно (монументален, живописен стил) – върху живописната тенденция: от Солун или от Цариград?

Г2. Източни черти в иконографията, характерни предимно за традиционната и за „антикласичната“ тенденция, които могат да идват:

- а) от местното художествено наследство, в което сега се включва и изкуството на Първата българска държава;
- б) от провинциалните паметници на византийското изкуство.

Д. Надписи

Д1. Надписите във всички търновски паметници са на български език, както и в паметниците, свързани с Търново.

Д2. Гръцките надписи в Паталеница могат да се дължат на гръцки майстори, рисували в завзетите от латините земи.

II. Живописата през XIV в.

А. Двете официални тенденции се сливат в новия Палеологовски стил, чието влияние се усеща във всички съвременни паметници.

А1. Отмираща, традиционна, къснокомниновска тенденция: скитът „Св. Никола“ („Глигора“) при Карлуково, църквите „Св. Богородица“ в Долна Каменица, „Св. Никола“ при Станичене с влияния от изкуството на паметници около Охрид.

А2. „Антикласична“, „периферна“ тенденция: църквите „Св. Йоан Богослов“ в Земен (втори слой), „Св. Йоан Кръстител“ в Несебър, (Лютиброд?).

А3. Палеологовски стил. Етапи:

а) първа четвърт на века – класицизиращ: църква № 11 в Червен, № 6, 11 и 14 на Трапезица;

б) средата на века – известно изсушаване (много сиво и охра): „Съборената църква“ в Иваново, църквата „Св. Богородица Петричка“ при Асенова крепост, църкви № 4 и 8 на Трапезица, „Възнесение Господне“ в Алботин, Видинско, „Св. Йоан Предтеча“ в Кърджали (Кръщалнята);

в) класицизиращи тенденции от 60 – 70-те години: „Църквата“ в Иваново, църквите „Св. Марина“ при Карлуково, „Св. Богородица“ в Москов дол при Червен;

в1) монументално-експресивно развитие на тази тенденция: църквата „Св. Георги“ в София;

в2) „иконописен“ вариант на класицизиращата тенденция от втората половина на века: параклисът „Преображение Господне“ в Хрельовата кула, църквата „Св. Димитър“ в Търново с паралели в Гърция и Македония;

г) провинциални паметници със западни (охридски) влияния: църквата „Св. Петър“ в Беренде, църквата в местността Селище при с. Ръждавица, „Св. Никола“ в Калотина, Голям Нисовски манастир (гробнична камера).

Б. Декоративна система

Б1. Намаляване значението на Големите църковни празници, които отиват в своите долове на църквите. Навлизане на цикъла със „Страстите Христови“ (в палеологовските паметници – непрекъснат фриз). Наличие на допоясни изображения или фриза от медальони във втория регистър. В еднокорабните църкви – оформяне на типичната за тези сгради декоративна система, която ще остане в сила до края на XVI в. Поява на „Дейсис“ върху северната, по-рядко южната стена. Елементи на „Божествената литургия“ в олтарната част.

В. Иконография

В1. С изключение на св. Никола и някои епископи в Земенската църква всички църковни отци са облечени в многокръстни фелони (полиставриони). При военните светци плетените ризници отстъпват място на ковани брони с антикизираща украса.

В2. Сцените се обогатяват с допълнителни епизоди, почерпани от литературата или от апокрифни текстове, но има характерни отлики от сръбските паметници – например в „Успение Богородично“.

В3. Църковната символика се обогатява от възраждането на антични елементи и символи (атланти, скулптирани животински фигури, протомета, персонификации на реки и т. н.).

В4. В официалната живопис природният и архитектурният пейзаж, усложнен и обогатен с антични заемки, взема дейно участие в динамичното и смисловото изграждане на композицията.